

DE GEOORDE FUUT

Henk van den Brink

In de vorige afleveringen van deze serie over vogels van de noordelijke provincies is voornamelijk de provincie Groningen aan bod gekomen. Om de balans te herstellen deze keer een portret van een heel bijzondere broedvogel van de vennen van Drenthe en het oosten van Friesland. De geoorde fuut een karakteristieke vogel van die gebieden noemen zou misleidend zijn. Daarmee zou ik de indruk wekken dat iedere oplettende wandelaar een goede kans maakt om op een mooie zomerdag ergens in Friesland of Drenthe er een tegen te komen. Dat is alermintst het geval: in het hele gebied broeden misschien niet meer dan tien en hooguit zo'n twintig paren. In het grootste deel van Nederland broedt hij echter helemaal niet; dat maakt z'n voorkomen hier tot een bijzonderheid, vandaar z'n plaats in deze serie.

Futen zijn typische watervogels die uitstekend kunnen duiken. Van eenden verschillen ze onder andere door hun puntige snavels. In Nederland komen vijf soorten voor. Daarvan is er maar één talrijk en bij velen bekend: de gewone fuut, die op allerlei wateren, ook drukke vaarroutes en recreatieplassen, voorkomt. Het is tevens de grootste van de vijf. De geoorde fuut is een stuk kleiner. Van snavelpunt tot staarteinde meet hij zo'n 30 centimeter, de gewone fuut bijna 50 centimeter.

Een geoorde fuut in broedkleed mag gezien worden. Kop, hals en bovenzijde zijn zwart. Daartegen steken het knalrode oog en de goudgele, enigszins 'uitwaaiierende' sierveren bij het oor fel af.

De zijkant van de bruinrood, de onderzijde (maar daarvan is bij een zwemmend exemplaar niets te zien) is wit. In het winterkleed ontbreekt het bruinrood van de flanken en het geel aan de kop. Afgezien van het rode oog blijven dan alleen zwart, grijs en wit over. De geoorde fuut lijkt dan erg veel op z'n naaste familielid de kuifduiker. Het onderscheiden van deze twee in de winter is voer voor de meer gevorderde vogelaars, ik zal de verschillen hier niet opnoemen. De geoorde fuut kan bij ons het gehele jaar ge-

zien worden, maar hij is wel erg schaars. Als doortrekker is hij wel iets minder zeldzaam dan als broedvogel, maar jaarlijks worden per provincie toch hooguit enkele tientallen waargenomen.

Als broedvogel is hij in Nederland een vrij recente verschijning. In 1918 werden de eerste broedgevallen vastgesteld. Ongeveer sinds het midden van de vorige eeuw heeft hij z'n broedgebied sprongsgewijs in westelijke en noordelijke richting uitgebreid. In 1876 werd hij voor het eerst in Denemarken vastgesteld, in 1904 in Wales, in 1915 in Ierland, in 1927 in Zweden. Deze uitbreiding is door sommigen wel toegeschreven aan het uitdrogen (als gevolg van klimaatveranderingen) van de steppemeren in de streken rond de Kaspische Zee.

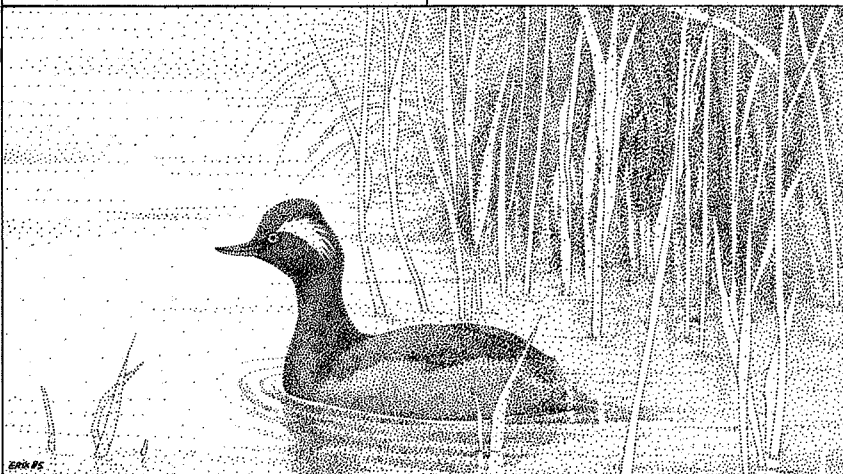
Sinds de vestiging in 1918 zijn de aantallen broedvogels sterk blijven variëren van jaar tot jaar. Bovendien is de geoorde fuut niet erg plaatstrouw; veel broedplaatsen worden na een jaar of na enkele jaren weer opgegeven. Tijdens de onderzoeksperiode van de *Atlas van de Nederlandse Broedvogels* (1973-1977) lag het aantal broedparen in Nederland tussen de 30 en de 70, waarvan 10 tot 20 in Friesland en Drenthe. In Drenthe schijnt het aantal na 1975 teruggelopen te zijn. Uit 1978 is zelfs maar één broedpaar bekend. Dat kan een uitvloeisel zijn van het onregelmatige voorkomen, maar in *Vogels*

van Drenthe wordt ook het ongeschikt worden van vennen door dichtgroeiën of uitdrogen als oorzaak niet uitgesloten.

Behalve veel incidenteel bezette broedplaatsen zijn uit Friesland en Drenthe ook wel plekken bekend waar de geoorde futen jaren achtereenvolgend hebben of nog broeden. De laatste — pakweg — twintig jaar zijn dat vooral Dwingelose Heide, Ooster- en Westerzand, Gijssekerkoelen en Brunstinger Plassen in Drenthe en de omgeving van Duurswoude en Bakkeveen in Friesland. In de broedtijd leeft de geoorde fuut verschrikkelijk onopvallend, zodat vast en zeker wel eens broedgevallen aan de aandacht ontsnappen.

Broedgebied

Het broedbiotoop bestaat uit ondiepe, voedselrijke plassen met veel ondergedoken waterplanten; een grote en afwisselende oeverzone, bij voorkeur onregelmatig gevormd met pollen in het water, en kleine stukjes open water. Hoewel de geoorde fuut goed kan duiken, doet hij dit veel minder dan de andere futensoorten. In tegenstelling tot de meeste andere futen eet hij nauwelijks vis. Met z'n dunne fijne snavel moet hij het voornamelijk van insecten en larven hebben. Die vangt hij van het wateroppervlak of met kop en hals onder water zwemmend, maar zelfs wel uit de lucht!

Vrijwel alle broedpogingen in Friesland en Drente vinden plaats in het gezelschap van kokmeeuwenkolonies. De geoorde fuut kan twee redenen hebben om aansluiting te zoeken bij kokmeeuwen. De eerste is de voedselrijkdom van de vennen waar kokmeeuwen broeden: die zorgen immers voor een niet geringe bemesting. De tweede, en waarschijnlijk belangrijker reden is de bescherming die de felle meeuwen bieden tegen eventuele belagers. De geoorde fuut is overigens zelf ook een echte koloniebroeder. In onze streken is hij echter gewoon te schaars om kolonies te kunnen vormen. Andere gebieden in Nederland waar de geoorde fuut broedt zijn: het Gooi, vennen in Brabant en de Amsterdamse en Haagse Waterleidingduinen. Voor de rest is het voorkomen incidenteel. De geoorde fuut broedt verder in grote delen van Europa, met de nadruk op het midden en oosten. Ook in Europees verband is het broedgebied echter erg verbrokkeld. In aansluiting op het Europees verspreidingsgebied komt hij voor in West-Azië (Turkije, zuidelijke Sovjetunie), verder vinden we hem in Oost-Azië, enkele gebieden in Afrika en in

een deel van Noord-Amerika. Andermaal kunnen we van een verbrokkeld broedgebied spreken.

Drijvend platform

De geoorde fuut arriveert vanaf half maart, meestal echter in de loop van april, in z'n broedgebied. In Drente werden nesten met eieren gevonden tussen 15 en 31 mei. Het nest is een meestal drijvend platform van water- en moerasplanten. Het legsel bevat meestal 3 of 4 eieren. Ouders met jongen zijn in Drente vanaf 8 juni gezien. In juli en augustus worden de broedplaatsen alweer verlaten. Dan kunnen bij ons ook al doortrekkers, afkomstig uit andere broedgebieden, gezien worden.

De in gematigde streken in Europa broedende geoorde futen zijn trekvogels. Ze overwinteren in West- en Zuid-Europa. Hoe ver ze trekken hangt af van het weer. In milde winters blijven er veel in Noordwest-Europa, onder andere in Nederland, achter. Overwinterende vogels kunnen soms maandenlang op dezelfde plek verblijven. Doortrek vindt in het najaar plaats van begin augustus tot in november en in het voorjaar

van eind februari tot eind mei, soms nog later. Er worden ook wel overzomeraars vastgesteld, dat wil zeggen vogels die hier niet broeden, maar wel de zomer doorbrengen. Op trek en in het winterverblijf zoekt de geoorde fuut grotere open wateroppervlakten op; allerlei plassen, meren, kanalen, etc. Ook op zee wordt hij dan wel gesignaleerd, hoewel veel minder dan z'n naaste verwant, de kuifduiker.

